

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри міжнародних відносин і суспільних наук
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктора історичних наук, професора **БІЛАНА Сергія Олексійовича**
на дисертацію **СОРОКІНА Андрія Анатолійовича** на тему:
**«Київська міська Рада народних депутатів I (XXI) скликання (1990–1994 рр.):
вибори, організація, діяльність»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 032 «Історія та археологія»
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»

Актуальність обраної теми. Війна на території України зумовила необхідність вжиття заходів для забезпечення належного та безперервного функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Введений воєнний стан, зміна чинного законодавства, формування нових тимчасових органів публічної влади зумовлюють необхідність проведення змістовного аналізу особливостей організації діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Проблеми забезпечення належного та безперервного функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування постійно були в центрі наукових досліджень, зокрема і діяльність Київської міської ради I (XXI) скликання 1990–1994 рр.

Актуальність теми посилюється також тим, що в період дії воєнного стану діяльність органів місцевого самоврядування спрямована на забезпечення дії Конституції та законів України, здійснення заходів правового режиму, оборони, цивільного захисту населення, захист прав, свобод і законних інтересів громадян. Воєнний стан передбачає надання органам державної влади, військового управління, органів військового управління, органів місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройній агресії та забезпечення національної безпеки. У зв'язку з цим та відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації, що зумовлює необхідність вивчати та аналізувати організацію та основні напрями діяльності різних органів державної влади та органів місцевого самоврядування, у тому числі й Київської міської ради I (XXI) скликання.

Отже, в умовах необхідності вирішення комплексних проблем воєнного стану та суттєвого підвищення ефективності взаємодії органів державної влади, керівництва територіальних громад та представників громадських і волонтерських організацій, актуальність винесеної на рецензування дисертації не викликає сумнівів.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна та практичне значення. Наукова новизна дисертаційного дослідження А. А. Сорокіна не викликає сумнів. Вона полягає у тому, що:

– *уперше*: зроблено спробу всебічного дослідження формування та діяльності Київміськради I (XXI) скликання, залучено до наукового обігу нові конкретно-історичні

джерела із відображенням історії досліджуваного органу, зокрема матеріали щодо зовнішніх зв'язків столичної міськради названого скликання. З'ясовано хронологічні межі виборів до вказаного органу від обговорення перспектив їхнього проведення до останніх турів голосування, охарактеризовано особливості формування виборчих комісій та структури виборчих округів на виборах 1990 р. до столичної міськради нового скликання із виявленням нерівномірності в чисельності виборців та кандидатів у депутати. Виявлено наступність у підсумках 2-х турів голосувань 4 та 18 березня 1990 р., розкрито перебіг наступних турів виборів. Охарактеризовано специфіку організаційної діяльності Київміськради I (XXI) скликання від її обрання до завершення повноважень, здійснено комплексне документальне дослідження взаємодії досліджуваного органу зі структурами державної влади та місцевого самоврядування у межах м. Києва. Комплексно досліджено основні напрями суспільно-політичної, соціально-економічної та соціокультурної діяльності Київміськради I (XXI) скликання та розкрито особливості її зовнішніх зв'язків включно з участю в українському муніципальному русі та трансформацією зарубіжних контактів;

– *уточнено* розуміння суспільно-політичних процесів історії України межі 1980–1990-х рр., знання про фактологічний зміст зв'язків Київміськради як головного представницького органу місцевого самоврядування столиці України. Конкретизовано відомості щодо становлення вітчизняного законодавства межі 1980–1990-х рр., зокрема стосовно виборів, конституційного процесу, правового статусу м. Києва як столичного міста. Деталізовано уявлення про природоохоронну діяльність Київміськради I (XXI) скликання, знання про історію установ та організацій м. Києва.

– *подальшого розвитку набули* вивчення історії місцевого самоврядування м. Києва, дослідження історії громадських об'єднань та політичних партій України на локальному рівні.

У вступі дисертації присутні актуальність теми дисертаційного дослідження, новизна дослідження, об'єкт, предмет, мета, завдання, територіальні межі та хронологічні рамки, висвітлено практичне значення дослідження.

Повнота викладених матеріалів досліджень в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертаційного дослідження розкрито в 45 публікаціях, з яких 7 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, розділ у колективній монографії, стаття в іншому виданні, 36 тез наукових доповідей.

Аналіз структури і змісту роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, п'яти розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (528 найменувань). Загальний обсяг дисертації становить 241 сторінку. У дисертації відсутні схеми та рисунки, але, на нашу думку, основні напрями діяльності Київської міської ради I (XXI) скликання

1990–1994 рр. для візуального сприйняття краще було б подати схематично, що засвідчило б належний рівень узагальнення теоретичного матеріалу автором.

У першому розділі представленого дисертаційного дослідження розкрито теоретико-методологічні засади, історіографію та джерельну базу наукового дослідження. Автор зазначає, що дисертаційне дослідження ґрунтується на принципах науковості, історизму, комплексності, міждисциплінарності, глокалізації, застосуванні загально- та конкретно-наукових методів, методів спеціальних історичних дисциплін та міждисциплінарних соціогуманітарних методів, також для опрацювання масивів даних автором було застосовано кількісні методи. Історіографія діяльності Київміськради I (XXI) скликання наразі характеризується фрагментарністю із відсутністю узагальнювального наукового дослідження. Джерельну базу становлять документи Київміськради та супутніх місцевих органів влади, вищих органів влади, осередків громадсько-політичних організацій, мемуари, газети.

Другий розділ присвячено виборам до Київміськради досліджуваного скликання. Його особливістю є широке розуміння терміну «вибори», що сприяло комплексному з'ясуванню передумов, перебігу та результатів обрання депутатського корпусу Київміськради I (XXI) скликання. В розділі було відображено артикулювання необхідності підготовки до міських виборів 1990 р. ще навесні 1989 р. в умовах проведення виборів народних депутатів СРСР, публічне обговорення пропозицій та ініціатив щодо змісту виборчого законодавства, процеси формування виборчих комісій і виборчих округів, висування та реєстрації кандидатів у депутати, особливості голосування із диспропорціями у виборчих округах, проведення додаткових турів виборів навесні та восени 1990 р.

У третьому розділі дисертаційного дослідження розкрито організаційні засади діяльності Київміськради досліджуваного скликання: формування та функціонування її окремого апарату, створення і трансформацію її організаційно-розпорядчих органів, специфіку сесійної роботи в нових суспільно-політичних умовах, структуру виконавчих органів досліджуваної міської ради до адміністративної реформи березня 1992 р.

У четвертому розділі проаналізовано взаємодію досліджуваної ради з органами державної влади та місцевого самоврядування у м. Києві, що включає вищі державні органи Української РСР і України, підпорядковані структури місцевого самоврядування (насамперед, районні ради), виконавчі органи після березня 1992 р. (місцеві державні адміністрації), а також структури суду і прокуратури.

У п'ятому розділі досліджено основні напрями діяльності Київміськради з квітня 1990 р. по липень 1994 р.: суспільно-політичний, соціально-економічний, соціокультурний, а також зовнішні зв'язки у межах України та світу. Названий розділ розкриває фактичний зміст виконання досліджуваним органом власних функцій, загальних для місцевих рад України I скликання та особливих столичних для Київміськради.

Висновки автора відповідають поставленим завданням, а сформульовані результати є важливими для розвитку української історіографії.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Аналіз дисертації та наукових публікацій не виявив фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи будь-яких інших порушень принципів академічної доброчесності. Автором оформлені посилання на наукову літературу, архівні джерела та відповідні нормативно-правові акти.

Питання для дискусійного обговорення. Водночас, не дивлячись на відзначені досягнення, дисертація А. А. Сорокіна не позбавлена певних недоліків та дискусійних положень, тому дозволимо висловити деякі зауваження та побажання:

1. Розподіл тексту між розділами та підрозділами дисертаційного дослідження варто було б зробити рівномірнішим, варто було б розширити підрозділи 1.3 та 4.4, що мають менший обсяг порівняно з іншими.

2. Висновки дисертаційного дослідження можна було краще узагальнити за рахунок ширшого використання таблиць поряд зі збільшенням кількості й видового різноманіття додатків.

3. У розділі 2 було б доцільно ширше використати пресу та документи осередків опозиційних громадсько-політичних організацій, що збалансувало б оптику джерельної інформації, наявної в документах і газетах компартійних структур м. Києва.

4. У підрозділі 4.1 варто було б краще розкрити специфіку законодавчих ініціатив Київміськради, зокрема стосовно запровадження посади мера м. Києва та ухвалення закону «Про столицю України».

5. Підрозділ 5.4 міг би бути доповнений завдяки вивченню зв'язків Київміськради у межах Київської агломерації (Ірпінь, Вишневе, Вишгород, Бровари, Бориспіль та ін.) з огляду на можливі тогочасні та поточні плани розширення адміністративно-територіальних меж м. Києва.

Загальний висновок. Дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03 квітня 2019 року, № 502 від 19 травня 2023 року та № 507 від 03 травня 2024 року), наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31 травня 2019 року) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року

(із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 року, № 502 від 19 травня 2023 року та № 507 від 03 травня 2024 року), а її автор Сорокін Андрій Анатолійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 032 «Історія та археологія» галузі знань 03 «Гуманітарні науки».

Рецензент професор кафедри міжнародних відносин і суспільних наук Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор історичних наук, професор Сергій БІЛАН